

globate de T. Kemenczei în grupul de tip Rimavska Sobota (Rimaszombat), atribuit culturii Pilyiny recente și considerat ca fiind ascuns în prima etapă a fazei Ha A, din cauza unor atacuri dinspre nord și est (Évk-Miskolc, 5, 1965, p. 105—175). Indiferent de datarea acestor depozite, având în vedere răspândirea lor în regiunea cuprinsă între Ipoly și Bodrog, respectiv Tisa (cf. fig. 17—18), deci după cunoștințele noastre în afara ariei culturii Berkesz-Demecser și Suciua de Sus (cf. N. Kalicz, ArchÉrt, 87, 1960, 1. fig. 5), într-o zonă locuită în perioada B.D și Ha A₁, de purtătorii culturii Pilyiny recente (cf. T. Kemenczei, *op. cit.*), descoperirile în discuție ar trebui atribuite, mai degrabă acestei culturi din urmă.

Sincronizarea orizontului Ópályi cu descoperirile din spațiul extracarpatic este asigurată prin prezența acului cu protuberanțe atât în depozitele și mormintele din Ungaria de nord-est (Ópályi, Nyírkarász-Gyulaháza), cât și în cele din Moldova, R.S.S. Moldovenească și R.S.S. Ucraineană, atribuite complexului Noua-Sabatinovka.

În jumătatea vestică a bazinului carpatic (Transdanubia, Slovacia de vest, Austria inferioară) orizontului Ópályi îi corespunde, după părerea autoarei, faza cea mai recentă a culturii mormintelor tumulare (Bakonyzúts, Caka, Mauer), denumită de J. Paulik, cultura Caka. Această contemporaneitate trebuie însă considerată doar parțială, având în vedere faptul că în acest spațiu evoluția fazei recente a culturii mormintelor tumulare („Weiterlebende Hügelgräberkultur”), respectiv cea a culturii Caka („entwickelte Caka-Kultur”) se prelungește pînă în prima jumătate a perioadei Ha A, fiind urmată de faza mai veche a culturii Vâl, respectiv Velatice-Baierdorf (cf. F. Hószegi, ActaArchHung, 12, 1960, p. 136—155, 176—186; idem, Budapest

Régiségei, 20, 1963, p. 12—16; J. Paulik, SlovArch, 11, 1963, 2, p. 334—336; É. F. Petres, Atti del VI Congr. Int. delle Sci. Preist. e Protoist., 2, Firenze, 1965, p. 434—435).

Ascunderea depozitelor de tip Ópályi corespunde, în teritoriile germane de nord și în Scandinavia, cu momentul trecerii de la faza Montelius II la III, iar în teritoriile germane de sud cu o perioadă ce urmează după etapa Reinecke C, dar se situează înainte de orizontul Riegsee. În felul acesta, etapa B.IV b (orizontul Ópályi) poate fi paralelizată cu prima jumătate a perioadei B.D., după cronologia lui P. Reinecke.

Cronologia absolută a orizontului Ópályi este stabilită pe baza legăturilor cu lumea egeeană. Având drept puncte de sprijin mai ales anumite tipuri de săbii (Sprockhoff IIa, Nenzingen), A. Mozsolics sincronizează perioada B.IVb cu Helladicul Tirziu IIIC, considerînd că orizontul Ópályi trebuie datat cel mai devreme la sfîrșitul secolului al XIII-lea î.e.n. sau mai degrabă, în jurul anului 1200 sau poate, chiar după această dată.

Următorul orizont de depozite, caracterizat prin săbii de tip Riegsee (Aranyos, Napkor-Piripucpuszta, Uioara, Pecica etc.) și atribuit deja culturii Gáva, este datat pe baza aceluiași legături, în a doua jumătate a secolului al XII-lea î.e.n., sau chiar în jurul anului 1100. Acest nou „orizont” va constitui însă, probabil, obiectul unei alte monografii semnate de A. Mozsolics, pe care o așteptăm cu același interes cu care am întîmpinat prezentul volum, lucrare de referință indispensabilă oricărui cercetător, care se ocupă de istoria epocii bronzului din spațiul carpato-danubian.

A. László

FRITZ SCHACHERMEYR, *Forschungen und Betrachtungen zur griechischen und römischen Geschichte, herausgegeben aus Anlass seines 80. Geburtstages*, Wien, Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, 1974, VII-456 p.

Cum mi s-a întîmplat s-o spun cu alt prilej, o alternativă la imensele volume *in honorem* care în anii din urmă au ajuns să constituie o plagă nu numai pentru bibliografi, culegerile de scrieri mărunte ale unui învățat sârbătorit, pregătite de el însuși sau de unii elevi devotați persoanei și operei maestrului, sînt nu numai îndreptățite dar și binevenite, în măsura în care ne ajută să cunoaștem și să consultăm cu ușurință studii și note risipite

de-a lungul unei vieți întregi în reviste și periodice anevoie accesibile. Acestea e cazul volumului a cărui apariție o semnalez, editat cu prilejul sârbătoririi a 80 de ani de viață ai lui Fritz Schachermeyr de Gertrud Laming, sub auspiciile unui comitet *ad-hoc* alcătuit din Hermann Vettors, Artur Betz, Hedwig Kenner și Ernst Kirsten.

În felul acesta sînt oferite publicului 25 de studii în cea mai mare parte publicate,

dar a căror listă include și patru texte inedite — conferințe și lecții inaugurale — cărora li se adaugă, cu titlu de introducere din partea autorului, paginile intitulate *Zur Methodik und Terminologie in meiner Geschichtsbetrachtung*. Cum era de așteptat, cele mai multe capitole privesc istoria greacă și, din vastul cîmp al acesteia, cele două perioade cărora de-a lungul întregii sale cariere autorul le-a consacrat o atenție deosebită: perioadele arhaică și elenistică (mai bine zis epoca lui Alexandru). Acestor două aspecte majore se adaugă și unele scrieri ocazionale despre personaje și evenimente din secolele V—IV î.e.n., precum și două contribuții privind istoria romană: *Die römisch-punischen Verträge* (1930) și *Die gallische Katastrophe* (1929).

Ca să revenim însă la preocupările statornice ale învățatului austriac, mi se pare util să semnalăm reluarea în volum a cîtorva studii de o însemnătate deosebită, ca sinteza *Der Werdegang der griechischen Polis* (publicată în *Diogenes*, I, 1954), lunga și substanțiala recenzie a cărții lui Filippo Cassola, *La Ionia nel mondo miceneo* (apărută întâi în *Gnomon*, 1960), intervenția în prelungita discuție în jurul autenticității decretului din Troizen: *Die Themistokles—Stele und ihre Bedeutung für die Vorgeschichte der Schlacht von Salamis* (ÖJh., 46, 1961/3), două prețioase contribuții la mai buna cunoaștere a tragediografilor Sofocle și Euripide (*Sophocles und die perikleische Politik*, Wiener Studien, 79, 1960 și *Die Familie des Euripides*, „Antidosis für Walter Kraus”, 1972), în sfîrșit, fina analiză de texte din eseu *Das Perikles-Bild bei Thukydides* (Festschrift Stier — Antike und Universalgeschichte, 1972).

În legătură cu personalitatea și vremea lui Alexandru sînt de semnalat studiile: *Alexander und die Gangesländer* (Festschrift Jax,

1955); *Die letzten Pläne Alexanders* (ÖJh., 41, 1954) și *Das Ende des makedonischen Königshauses* (Klio, 16, 1920).

În sfîrșit, nu poate fi trecut cu vederea interesul unor expuneri de caracter general, prezentate în împrejurări mai mult sau mai puțin solemne, în legătură cu probleme de o deosebită semnificație pentru istoria antică îndeobște. Din această categorie de texte sînt de amintit (pe lîngă eseu despre evoluția statului-cetate grec, menționat înainte) conferințele: *Die grossen Zeitwenden am Beginn und am Ende des Altertums* (text inedit), *Sparta und Athen nach den Perserschlachten* (text inedit), *Die griechische Polis zur Zeit der frühen Klassik* (Acta Acad. Hung. 15, 1967), *Vornehmheit und Geschäft im klassischen Altertum* (text inedit), *Vom Werden des Abendlandes* (Festrede zum Wiener Universitätsjubiläum, 1965), în sfîrșit: *Die schöpferische Persönlichkeit bei den Hellenen* (Almanach Akademie Wien, 1963).

Culegerea se încheie nu numai cu o bibliografie completă a scrierilor lui Fritz Schachermeyr pînă în 1973, întocmită de Gerhard Dohesch, dar și cu cîteva pagini de *Nachträge und Berichtigungen* ale autorului cu privire la fiecare din studiile adunate în volum, de un deosebit interes, în măsura în care precizează poziția actuală a învățatului față de lucrările reeditate (unele foarte vechi, ca articolul *Das Ende des makedonischen Königshauses*, cel dintîi dintre multe publicate de Schachermeyr de-a lungul unei cariere științifice de o rară rodnicie).

În ansamblu, o culegere de o bogăție neobișnuită, prețioasă pentru istoricii lumii vechi îndeobște, dar mai ales pentru cei ai Greciei, din epoca arhaică pînă la cucerirea romană.

D. M. Pippidi

HORST WOLFGANG BÖHME, *Germanische Grabfunde des 4. bis 5. Jahrhunderts, zwischen unterer Elbe und Loire*, Münchner Beiträge zur Vor- und Frühgeschichte, 19, 1974, 384 p., 147 pl., 19 hărți.

Deslușirea fenomenelor cultural-istorice și etnice ale antichității tirzii din regiunile de graniță ale Imperiului roman a fost și este una din preocupările majore ale specialiștilor, fie ei istorici sau arheologi. În acest efort permanent, ilustrat de contribuțiile însemnate ale unor istorici ca Andreas Alföldi, Ladislav Várady sau arheologi ca Joachim Werner sau Kurt Böhner¹, pentru a aminti

numai cîteva din cele mai merituose exemple, cartea lui H. W. Böhme este un nou punct de reper.

1926; L. Várady, *Das letzte Jahrhundert Pannoniens*, Budapesta, 1969; J. Werner, *Archaeologia Geographica*, 1, 1950, p. 23—32, reeditare în F. Petri, *Siedlung, Sprache und Bevölkerungsstruktur in Frankreich* (Wege der Forschung, 49, 1973), p. 285—325; K. Böhner, *Zur historischen Interpretation der sogenannten Laetengräber*, Jahrb. RGZM, 10, 1963, p. 139—167.

¹ A. Alföldi, *Der Untergang der Römerherrschaft in Pannonien*, Berlin-Leipzig, 1924—